

YATIRIMLAR TEŞVİK EDİLMELİ MİDİR?

Ekonomi biliminde yatırım, ömrü bir yıldan fazla olan mallara yapılan fiziki yatırımdır. Yatırım, ekonominin mal ve hizmet üretim potansiyelini ve istihdamı artıran bir faaliyettir. Piyasa ekonomisinde yatırım ekonomik kalkınmanın temel faktörüdür. Piyasa ekonomisi mantığı içerisinde, karlı olan yatırımlar yapılır, karsız olanlar ise yapılmaz. Yatırım fizibilite analizleri de buna göre yapılır. En temel hali ile sermayenin risksiz getirisi olan faiz oranını aşan bir kar oranı sağlayan yatırımlar yapılır, karlılık oranı faiz oranları altında kalan yatırımlar yapılmaz. Bu nedenle, faizler yükselince hem özkaynak hem de kredi imkanları azaldığı için yatırımlar azalır, faizlerin düştüğü dönemlerde ise yatırım karlılıkları faize görece artar ve yatırımlar artar. Faizler arttığı zaman üretim hacmi düştüğü için enflasyon da artabilir. Enflasyon arttığı için faizler de artabilir. Faiz-enflasyon sarmalı ortaya çıkabilir. Sonuçta ekonomi sosyal bir bilim olduğu için çarpan etkisi hem olumlu hem de olumsuz anlamda ortaya çıkabilir.

Karlılığı yüksek sektörlerle yeni yatırımlar yapılır ve karlılıklar normal düzeye düşer. Karlılığı düşük sektörlerde ise bazı şirketler üretimden çekilir ve normal kar edebilenler kalır. Yani, normal şartlar altında piyasa ekonomisinde normal karlar hakim olur.

Tüm bu anlatılanlar içinde yatırımları teşvik etmek gerekli midir? Genel olarak hayır. Fakat, piyasa ekonomisinin ötesinde sosyal fayda üreten sektörlerde veya büyük sermaye gerektirdiği için özel sermayenin isteksiz olduğu büyük bayındırlık projelerinde teşvikler düşünülebilir. Fakat benim kanaatim bu tür teşviklerin de ekonomik anlamda faydasız olduğu. Çünkü bu tür büyük projelerin kamu kaynakları ile yapılabilmesi en doğru yöntemdir. Yoksa, bu projeleri hazine

garantileri, yap-işlet-devret(me) modeli gibi zararlı modellere varan uç teşvik yöntemleri ile yaptırmak birkaç nesli borç altına sokan topluma zararlı yöntemlerdir ki şu an toplumumuz ulaştırma, sağlık, altyapı, eğitim vb birçok sosyal alanda ilk sosyal ve siyasi dönüşümde toplumsal çözüm bekleyen bu tür sorunlarla baş başadır.

Ülkemizde ise kuruluşundan bu yana ileri sürülen bir tez var: Sermaye birikimi yetersiz. Ne bitmez bir dertmiş. Tüm siyasi, ekonomik, sosyal, bürokratik çaba sermaye birikimi yaratmak üzerinedir. Tüm çaba ve karmaşıklık bu birikimi sağlamak için.

Yatırım teşvik mevzuatı da aynı şekilde. Her kanunda hatta bazen kişiye özel olacak kadar teşvik, istisna ve muafiyet hakim. Vergi, SGK, finans vb birçok alan bunlarla dolu. Adeta kanunları teşvik hükümlerine ilişkin maddeler yönetiyor.

Neredeyse yatırım teşvik mevzuatından yararlanamayan bir yatırımın yapılması imkansız. Zaten öyledir; bir yatırım devlet eliyle kayırılmaya başlasa herkes ondan yararlanmak zorundadır. Çünkü, ondan yararlanmadan rakipleriniz ile baş edemez hale gelirsiniz. Teşvik dairesinde adamı olmak önemlidir, teşvik dairesi piyasa ekonomisi uygulayan bir devlette kaçınılmaz olarak kokuşmuşluğun başladığı yer olmak zorundadır. Teşvik dairesi adeta birçok sermayedarın birbirine çalım attığı gösteri alanıdır.

Genel bir teşvik sistemi ekonomi için kesin olarak zararlıdır. Seçici ve sınırlı olmayan bir teşvik sistemi, faydası olmayan zararlı bir alışkanlık gibidir. Mutlaka devamı gelmek ve kendini büyütmek eğilimindedir. Bugün Türkiye’de yatırım teşvik sistemi; genel, bölgesel, stratejik, öncelikli, proje bazlı gibi sınıflandırmalara tabidir ve çoğunlukla vergi, SGK, finans gibi teşvikleri içermektedir. Fakat piyasa teşvikleri birçok mevzuatta yer almakta farklı kurumlar tarafından yönetilmekte ve bunların koordinasyonu ve envanterini sağlamak mümkün olamamaktadır. Hatta bazen bir kurumun faydasız diye kaldırdığı teşviki bir başka kurum sahiplenmekte, ben veririm

diyebilmektedir. Örneğin, Maliye Bakanlığı'nın genel ve yaygın olduğu için kaldırdığı yatırım indirimi teşvikini başka bir bakanlık vergi indirimi adı altında sahiplenerek sürdürebilmektedir. Dolayısıyla, bu teşviklerin envanterinin yapılması, birden fazla kez yararlanılmasının önlenmesi ve koordinasyonun sağlanması ile şirket bazında toplam teşvik tutarına bir sınırlama getirilmesi önerilebilir.

Bu teşvikler ne kadar faydalıdır. Bu teşvikler olmasa yatırım yapılmayacak mıdır? Bu teşvikler sayesinde yapılan marjinal yatırım oranı nedir? Bunların genellikle hesaplanma gereği duyulmaz. Çünkü, birçoğu lobi ve rant arama faaliyetlerinin sonucudur. Hükümetler vergi teşvikleri yoluyla, devasa bütçeleri daha bütçeye girmeden harcar. Fakat, kendisine üç kuruş borcu keşfedilen esnafa, çıplak vatandaşa şahin kesilir. Bataklık dururken sivrisinek avına çıkılır. Güçlüler, yabancılar, sermaye sahipleri her türlü ayrıcalık ve kutsallık ile donatılırken fakirin, emeklinin, ev sahibinin, esnafın peşine düşülür. Çünkü, kapitalist demokrasinin gerçek sahibi, seçimlerini ve kanunlarını yapan sermaye sınıfıdır. Burjuvazi ve büyük sermaye sahipleri kimin yanında ise o seçilir ve seçilen de elbette onları korur ve kollar. Seçileni destekleyen sermaye sınıfı yoksa kendine bağlı sermaye sınıfı yaratmak zorunludur. 1980 sonrası Özal dönemi ile başlayan sermaye sınıfı oluşturma çabaları bu çizgide okunabilir. İşte yatırım teşvik sistemi ekonomik olarak zararlı bile olsa, bütçe dışı harcamalar yoluyla kendine bağlı sermaye sınıfı oluşturma'nın temel aracıdır. Yatırım teşvik sistemi bir başladı mı durdurulamaz, tipik bürokratik refleks olarak sürekli kendini büyütür, karmaşık kılar ve yozlaşır.

Ülkemizde içinden çıkılmaz bir hale gelmiş olan ve fakat siyasi iktidarlara bağlı önemli bir sermaye sınıfı yaratan teşvikler sisteminin sürekli gözden geçirilerek, sürekli olanlarının süreli ve geçici hale getirilmesi, zararlı veya faydasız olanlarının kaldırılması, genel olduğu için kamu geliri kaybına neden olanlarının kaldırılması sade vatandaş ve

sıradan halkın yararınadır. Önümüzdeki dönemlerde yaşanacak sosyal ve siyasi dönüşümlerde mevcut teşvik yapılarının da değişmesi kaçınılmazdır. Çünkü, her siyasi dönüşümün kısa, orta ve uzun vadeli sonuçlarında sermaye sınıfının değiştirilmesi olağandır. Sonuç olarak, yatırım teşvik sistemi piyasa ekonomisine yabancıdır ve genellikle zararlıdır, fakat sistemin gerçek sahibi sermayedarların kaçınılmaz bir oyun alanıdır.